

Tiedonhankinnan verkkokurssit Jyväskylän yliopiston kirjastossa

Jyväskylän yliopiston kirjastossa käynnistettiin tiedonhankinnan verkkokurssien laadinta vuonna 2002

[TieDot-hankkeen](#) myötä. Vuonna 2004 päättynyt hanke oli yksi Suomen virtuaaliyliopiston verkostohankkeista, jonka tavoitteena oli luoda tieteenalakohtaisia, verkkoperustaisia, vuorovaikutteisia ja pedagogisesti toimivia tiedonhankinnan opetusjaksoja.

Hankkeeseen osallistui seitsemän kirjastoa (Joensuun, Jyväskylän, Kuopion, Lapin, Lappeenrannan, Oulun ja Vaasan yliopistokirjastot) ja sitä koordinoi Kuopion yliopiston kirjasto. Hankkeesta valmistui yhteensä 15 eri tieteenalan tiedonhankinnan verkkokurssia. Jyväskylän yliopiston kirjaston osuutena oli tuottaa kurssit kasvatustieteiden, liikuntatieteiden ja psykologian tiedonhankintaan.

TieDot-hanke järjesti verkkokurssien tekijöille säännöllisiä koulutuksia esim. verkkopedagogiikasta ja web-suunnittelusta sekä tekijänoikeuksista. Samalla esiteltiin valmisteilla olevia kursseja ja seurattiin niiden etenemistä. Kurssien sisältö, oppimisolusta/oppimisympäristö sekä muut niiden toteuttamiseen liittyvät seikat olivat kunkin osallistujakirjaston itse päätettävissä.

Tavoitteeksi informaatiolukutaito

Tiedonhankinnan verkkokurssien laadinnan - ja yleensäkin tiedonhankinnan opetuksen - taustalla on ajatus *informaatiolukutaidosta*. Käsite putkahti Suomessa ammattikieleen vuosituhaten vaihteessa, kun Helsingin yliopiston Opiskelijakirjastossa järjestettiin aihetta sivuava seminaari ja pian sen jälkeen julkistettiin ALA:n (American Library Association) informaatiolukutaidon standardit, jotka myös nomennoitiin ([Informaatiolukutaidon osaamistavoitteet korkeakoulu- ja yliopisto-opetuksessa](#)).

Kirjastoissa annettavan tiedonhankinnan opetuksen ja ohjauksen tavoitteena on tukea ainelaitosten antamaa opetusta ja vaikuttaa osaltaan siihen, että yliopistoista ja korkeakouluista valmistuu kriittiseen ajatteluun kykeneviä, tiedonhallinnan ja elinikäisen oppimisen taidot hallitsevia kansalaisia. Informaatiolukutaidon osaamistavoitteiden saavuttamista pidetään kansallisesti ja kansainvälisesti niin tärkeänä, että maamme korkeakoulukirjastoissa on ryhdytty kehittämään [informaatiolukutaidon opintosuunnitelmaa](#). Sen tavoitteena on kytkeä tiedonhankinta- ja informaatiolukutaidon opetus osaksi yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa tapahtuvaa aineopetusta. Tiedonhankinnan verkkokurssien sisällöissä pyrittiin huomioimaan informaatiolukutaidon osaamistavoitteet ja tekemään kurssit sellaisiksi, että ne edesauttavat näiden tavoitteiden saavuttamista.

Kurssit valmistuivat...

Kasvatustieteen, liikunnan ja psykologian informaattikot (Anja Agander, Mirja Laitinen, Tuija Oksman) ryhtyivät pian hankkeen käynnistymisen jälkeen suunnittelemaan omia kurssejaan. Verkkokurssien suunnittelua tuki samanaikainen osallistuminen virtuaaliyliopiston valtakunnalliseen tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön TieVie-koulutukseen. TieDot-hankkeeseen saatu määräraha mahdollisti kullekin lyhyen virkavapauden, jonka aikana saattoi täysin keskittyä kurssin rakentamiseen.

Tiettyjen vaiheiden ja kokeilujen jälkeen kurssit päätettiin tehdä kirjaston www-sivujen pohjalta kehitettyyn sivustopohjaan. Kurssien ulkoasun suunnittelussa käytettiin ulkopuolisia asiantuntijoita, mm. kirjaston www-sivuston ulkoasun suunnittelijaa (Timo Sirviö) sekä talon omaa henkilökuntaa. Verkkokurssien teknisenä asiantuntijana oli ja on edelleen Raila Salminen, joka teki kurssipohjat ylä- ja sivunavigaatioineen, minkä jälkeen informaattikot saattoivat tuottaa varsinaisen oppimateriaalin suoraan kurssialustalle tai siirtää sen sinne esim. word-tiedostosta. Verkkokurssien tekijöiden avuksi Tuija Oksman suunnitteli ja toteutti TieVie-kouluttajakoulutushankkeenaan Verkkokurssin rakentajan pakin, johon on koottu hankkimamme verkkokursseihin liittyvä tietopääoma sekä teknisiä ohjeita

kurssipohjan käyttöön, kuvankäsittelyyn jne.

Kurssit valmistuivat vuoden 2003 aikana. Kasvatustieteiden ja liikuntatieteiden kurssit olivat opetuskäytössä jo samana vuonna, psykologian tiedonhankinnan kurssi on itseopiskelukurssi. Verkkokurssien valmistuminen vaikutti tiedonhankinnan opetukseen hyvin konkreettisesti. Esimerkiksi kasvatustieteen aineopintoihin pakollisena kuuluva tiedonhankinnan kurssi toteutettiin ennen verkkokurssia siten, että se koostui 4 luentotunnista sekä 4x4 demotunnista, joiden aikana tehtiin harjoitustehtävät eli kontaktiopetusta oli 20 tuntia. Nykyisin kurssi suoritetaan niin, että lähiopetusta on 4 tuntia, jonka jälkeen opiskelija tutustuu itsenäisesti verkkomateriaaliin sekä tekee kurssiin kuuluvat harjoitustehtävät oppimateriaalin avulla, palauttaa ne kurssin vetäjälle ja saa henkilökohtaisen palautteen.

Verkkokurssista kerätty palaute on ollut positiivista ja oppimistulokset hyviä. Verkkomateriaalin avulla säästetään sekä lähiopetusaikaa että myös kustannuksia. Tärkeintä on kuitenkin se, että opiskelija joutuu tosissaan paneutumaan oppimateriaaliin pystyäkseen tekemään harjoitustehtävät, ottamaan itse selvää asioista ja harjoittamaan ongelmanratkaisuvalmiuksiaan sekä tiedonlähteiden kriittistä arviointia ja valintaa. Aikaisemmissa lähidemoissa harjoitustehtävät hutaistiin pinnallisesti ja parhaassa tapauksessa vastaukset kopsattiin kaverin paperista. Oppimista ei välttämättä tapahtunut tai se ei ainakaan ollut "syvällistä".

...ja niitä arvioitiin

TieDot-hankkeen verkkokurssien valmistumisen jälkeen oli niiden arvioinnin vuoro. Ensimmäisen arvioinnin suorittivat verkkokurssien tekijät ja muutama ulkopuolinen arvioija virtuaaliyliopiston [ARVO-arviointityövälinettä](#) käyttäen. ARVO on kehitetty erityisesti verkkomateriaalien arviointiin ja sen avulla voidaan erittäin perusteellisesti arvioida materiaalin pedagogista- ja muuta käytettävyyttä, graafista suunnittelua, saavutettavuutta ja teknistä toteutusta. Arviointi suoritettiin ns. ristiinarviointina eli kukin verkkokurssin laatija arvioi jonkun toisen tekemän kurssin. Tuloksena saatiin selkeitä tunnuslukuja ja niiden takaa kehittämissivihjeitä siitä, mitä parannettavaa kurssien teknisessä ja muussa toteutuksessa olisi. Niiden perusteella verkkokursseja oli helppo parannella.

Toinen arviointi suoritettiin varsinaisen hankkeen päättymisen jälkeen eli vuoden 2005 alussa. Vuorossa oli nyt verkkokurssien pedagoginen arviointi ja sen suorittivat Kuopion yliopiston oppimiskeskuksen kolme asiantuntijaa käyttäen verkkokurssien pedagogiseen arviointiin rakennettua arviointikehikkoa. Siinä tarkasteltiin, miten verkkokurssi on rakennettu oppijan oppimisprosessin näkökulmasta. Keskeisiä arvioitavia asioita olivat kurssin tavoitteiden määrittely, oppijan oppimisprosessin rakentaminen, kurssin tehtävien ja oppimateriaalin kytkeminen oppimistavoitteisiin sekä oppijan ohjaus ja arviointi. Kunkin kurssin arvioinnista laadittiin kuvaus, johon liitettiin lyhyt kooste keskeisimmistä onnistuneista asioista sekä kehittämiskohteista. Pedagoginen arviointi antoi hyödyllisiä eväitä kurssien kehittämiseen sekä auttoi oman pedagogisen ajattelun syventämisessä.

Uusia kursseja syntyy

Kasvatustieteiden, liikuntatieteiden ja psykologian verkkokurssien tekemisessä saatu kokemus ja niiden yhteydessä suoritettu perustyö helpotti uusien kurssien valmistelua. Tällä hetkellä (tammikuussa 2006) kirjastossamme on em. kurssien lisäksi käytettävissä varhaiskasvatuksen (Tuija Oksman), viestintätieteiden (Riitta-Marja Kuusela) sekä yhteiskuntatieteiden ja filosofian kurssit (Nina Kivinen). Lisäksi valmisteilla on verkkokurssi bio- ja ympäristötieteisiin (Liisa Halttunen-Keyriläinen) ja suunnitteilla taloustieteisiin (Marita Jokinen) sekä kielten ja kirjallisuuden tiedonhankintaan (Nina Kivinen).

Tieteenalakohtaisten kurssien lisäksi on valmistunut tai valmistumassa kaksi yleistä verkkokurssia. Uusien opiskelijoiden sekä eri teitä yliopistoon opiskelemaan tulevien väylä- ja siltaopiskelijoiden perehdyttämiseksi kirjaston käyttöön ja tiedonhaun perusteisiin on valmistumassa *Kirjastotuutori*-niminen verkkomateriaali (Marjut Kataja). Ulkomaisia opiskelijoita varten laadittu *Library Skills Tutorial* (Liisa Hughes) antaa perusteelliset englanninkieliset ohjeet kirjaston ja JYKDOK-tietokannan käytöstä ja laajenee tämän vuoden aikana varsinaiseksi tiedonhankinnan verkkokurssiksi.

Kirjastossa tuotettujen verkkokurssien oppimateriaalit ovat avoimesti kaikkien käytettävissä [kirjaston www-sivuilla](#). Verko-oppimateriaalit monipuolistavat kirjaston opetustarjontaa, mahdollistavat tiedonhankinnan taitojen itseopiskelun ja niitä voivat ainelaitokset halutessaan linkittää vaikkapa omaan verkko-opetukseensa

tai opiskelijoiden henkilökohtaisiin opintosuunnitelmiin.

Tiedonhankinnan opetusjakso on jatkossa toivottavasti yksi osa Jyväskylän yliopiston opiskelijoille toteutettavaa akateemisten opiskelutaitojen opintokokonaisuutta ja siinä verkkokurssit ovat erittäin käyttökelpoisia.

Anja Agander
informaatikko